

INTERPELLATION TILL STATSRAÅD

Från Riksdagsförvaltningen
2024-10-28
Besvaras senast
2024-11-15

Till statsrådet Anna Tenje (M)

2024/25:160 Brister i äldreomsorgen

Behovet av att säkerställa att det finns tillräckligt med personal inom äldreomsorgen har varit akut under lång tid. I dag är det mer skriande än någonsin i och med regeringens och Sverigedemokraternas nedskärningar. Bemanning och kompetens är en förutsättning för att det ska vara möjligt att upprätthålla en hög kvalitet och därmed den rätt till vård och omsorg som vi alla har. För att få en jämlik äldreomsorg behöver kommunerna tillföras tillräckliga resurser, och arbetsvillkoren för äldreomsorgens personal behöver förbättras.

Vänsterpartiet har under lång tid påpekat risken med nedmontering och fragmentisering av den svenska välfärden. Tyvärr har vi genom konsekvenserna av coronapandemin kunnat konstatera att det tydligt har lett till stora brister, särskilt inom äldreomsorgen. Besparingar och privatiseringar har bidragit till en kraftigt underdimensionerad vård och omsorg. Privatiseringarna har också resulterat i många timvikarier, lägre bemanning, hög personalomsättning och sämre löner.

Situationen inom äldreomsorgen har genom detta påmint oss om den ojämlikhet och ojämställdhet som råder. Äldreomsorgens yrken är kvinnodominerade. Drygt 90 procent av alla undersköterskor är kvinnor. Listan kan också göras lång över hur undersköterskeyrket är undervärderat. Som exempel är det vanligare med tidsbegränsade anställningar inom lågavlönade och kvinnodominerade yrken. Inom den kommunala äldreomsorgen utförs nästan 20 procent av den arbetade tiden av visstidsanställd personal. Därtill är andelen kvinnor bland cheferna lägre än andelen kvinnor bland de anställda. Arbetarkvinnors löner är dessutom endast 88 procent av männens.

En satsning på resurser för att förbättra villkoren inom äldreomsorgen blir därför en mycket tydlig satsning på kvinnors löner, arbetsvillkor och arbetsmiljö. Vänsterpartiet kan inte nog understryka vikten av en sådan satsning. Därför är regeringens och Sverigedemokraternas nedskärningar i äldreomsorgen förödande.

Larmen från personalen själv talar sitt tydliga språk. I en undersökning från Kommunal säger en majoritet av de anställda att de inte vill vara kvar inom yrket om tre år på grund av att de upplever att arbetet är för fysiskt och psykiskt påfrestande. Det går att förstå i ljuset av statistik från Sveriges Kommuner och

Regioner (SKR) som visar att omkring en femtedel av de anställda inom äldreomsorgen har en timavlönad anställning – trots bland annat Coronakommissionens kritik mot anställningsformen.

Sveriges befolkning lever allt längre. Fram till 2031 kommer de som är 80 år eller äldre att öka med nästan 50 procent. Att äldres hälsa har förbättrats är givetvis positivt, men det medför också att äldres behov av vård och omsorg kommer att öka kraftigt. Anställda i äldreomsorgen behöver öka med drygt 30 procent – 58 500 personer fram till 2031 – på grund av den demografiska utvecklingen. Ungefär lika många antas gå i pension, vilket innebär att det sammantaget behöver anställas 111 000 personer. Detta konstaterar Sveriges Kommuner och Regioner. Den demografiska utvecklingen på landsbygden kommer att leda till att personalförsörjningen inom de offentliga välfärdstjänsterna på landsbygden sätts under press.

I en ny rapport från Institutet för mänskliga rättigheter, *Hemma är någon annanstans*, ger äldre personer som bor på särskilt boende sin bild av hur ett urval av mänskliga rättigheter skyddas och respekteras i vardagen. Rapporten identifierar tydliga brister utifrån ett människorättsperspektiv såsom att ålderism normaliserar brister i äldreomsorgen. Människorättsperspektivet beskrivs som svagt inom äldreomsorgen, kunskapen om mänskliga rättigheter och deras innebörd är låg och möjligheter till delaktighet, självbestämmande och egenmakt är begränsade. Det innebär att den äldre personen inte ses som rättighetsbärare, vilket i hög grad kan påverka personens behov av mathållning, av att vara hel och ren och av att ha det städat och tryggt omkring sig. Samtidigt osynliggörs ofta andra behov, såsom delaktighet i samhällsgemenskapen, kulturutövning, fysisk träning eller sexualitet.

Enligt Socialstyrelsens årliga enkät om äldreomsorgens kvalitet har kvaliteten fallit under de senaste tio åren. Slutsatserna bygger på svar från de äldre själva. Resultaten på alla frågor som handlar om hur den äldre personen uppfattar äldreomsorgen har försämrats jämfört med tidigare år, både inom hemtjänst och särskilt boende – med upp till 10 procentenheter.

Därtill fortsätter de alarmerande rapporterna om vanvård gällande vården som utförs av privata aktörer att komma in. I Linköping har rapporter om uteblivna besök, utebliven medicinering, äldre som lämnas i timmar i sin säng med nedkissade lakan samt larm som inte fungerar blivit vardag. I Mora tog kommunen över verksamheten i offentlig regi efter allvarlig vanvård gällande

vården som utförts av ett privat bolag. En ny studie från Göteborgs universitet visar att icke-vinstdrivande organisationer överlag är bäst på äldreomsorg i Sverige. Dessa aktörer tar inte ut vinst utan återinvesterar sitt ekonomiska överskott i verksamheten. Studien har tittat på personaltäthet, tillgång till sjuksköterskor, personalens utbildningsnivå, boendenöjdhet samt hur väl boendena uppdaterat sina handlingsplaner. Vänsterpartiet vill stoppa vinsterna i välfärden och att företagets fria etableringsrätt ska avskaffas. Valfrihet ska gälla för brukare, inte företag.

Med anledning av detta vill jag fråga statsrådet Anna Tenje:

1. Vilka åtgärder avser statsrådet att vidta för att möta personalbristen och förbättra arbetsvillkoren inom äldreomsorgen?
2. Vilka åtgärder avser statsrådet och regeringen att vidta för att säkerställa kompetensförsörjningen inom äldreomsorgen, i synnerhet på landsbygden?
3. Avser statsrådet att vidta de åtgärder som rekommenderas i *Hemma är någon annanstans*?
4. Avser statsrådet att vidta åtgärder mot bakgrund av studien om att vinstdrivande organisationer inom äldreomsorgen levererar sämre äldreomsorg?

.....

Nadja Awad (V)

Överlämnas enligt uppdrag

Gergö Kisch